

Право на позитивну самопрезентацію: емоційно-ціннісне самоставлення особистості в правовому вимірі

Самопрезентація як цілеспрямований процес конструювання та трансляції образу «Я» у соціальній взаємодії є невід'ємною складовою повноцінного функціонування особистості в суспільстві. В умовах стрімкої інформатизації та розширення публічного простору — зокрема цифрового — питання права особистості на автентичну, гідну та позитивну самопрезентацію набуває не лише психологічного, а й виразного правового виміру. Емоційно-ціннісне самоставлення, як центральний регулятор самопрезентаційної поведінки, безпосередньо залежить від того, наскільки правове середовище гарантує особистості захист гідності, честі та приватності.

Право особистості на позитивну самопрезентацію безпосередньо кореспондується з конституційними та цивільно-правовими гарантіями захисту честі та гідності. Конституція України у частині 1 статті 3 проголошує людину, її життя і здоров'я, честь і гідність найвищою соціальною цінністю, а стаття 28 закріплює право кожного на повагу до його гідності. Стаття 21 Конституції України встановлює рівність усіх людей у їх гідності та правах [1]. Таким чином, конституційний рівень захисту гідності особистості є базовою правовою передумовою для реалізації позитивної самопрезентації.

На рівні цивільного законодавства Цивільний кодекс України (Закон № 435-IV від 16.01.2003) у статті 297 визначає, що кожен має право на повагу до його гідності та честі, а гідність і честь фізичної особи є недоторканими. Стаття 299 ЦК України закріплює право на недоторканність ділової репутації. Стаття 201 ЦК України відносить честь, гідність і ділову репутацію до особистих немайнових благ, що охороняються цивільним законодавством [2]. Порушення цих прав, зокрема шляхом поширення недостовірної інформації, що принижує особу, є підставою для судового захисту та відшкодування моральної шкоди.

Ключовою правовою умовою позитивної самопрезентації є гарантоване право особи самостійно визначати, яку інформацію про себе вона розкриває та в якому обсязі. Стаття 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ратифікована Законом № 475/97-ВР від 17.07.1997) гарантує кожному право на повагу до приватного і сімейного життя та зобов'язує органи державної влади утримуватися від втручання в реалізацію цього права [3]. Це положення формує міжнародно-правовий стандарт, відповідно до якого особа є суб'єктом власної інформаційної ідентичності та має право на контроль над самопрезентацією у публічному просторі.

На національному рівні Закон України «Про захист персональних даних» (№ 2297-VI від 01.06.2010, із змінами) встановлює право суб'єкта персональних даних на доступ до інформації про себе, її виправлення, знищення або обмеження обробки (ст. 8) [4]. Зазначені положення є правовим інструментом захисту особи від спотвореної або небажаної презентації її образу в інформаційному просторі, що безпосередньо впливає на емоційно-

ціннісне самоставлення та психологічне благополуччя особистості.

Емоційно-ціннісне самоставлення — інтегральна самооцінна система, що містить емоційне ставлення особистості до власного «Я», ціннісне сприйняття себе та рефлексивний компонент самосприйняття, — є внутрішнім регулятором вибору стратегій самопрезентації. Дослідження у галузі соціальної та особистісної психології засвідчують, що позитивне самоставлення корелює з автентичними, асертивними стратегіями самопрезентації, тоді як негативне — з унікаючими, захисними або надмірно самокритичними моделями поведінки [5].

Між правовою захищеністю особистості та її самоставленням існує двосторонній зв'язок. З одного боку, правові гарантії гідності та приватності формують зовнішнє середовище, яке підтверджує цінність кожної особи і тим самим підтримує позитивне самоставлення. З іншого боку, саме позитивне самоставлення є психологічним ресурсом, що дозволяє особистості активно відстоювати свої правові інтереси, зокрема у разі порушення честі, гідності або персональних даних. Відтак правова і психологічна площини захисту права на позитивну самопрезентацію є взаємообумовленими і взаємодоповнювальними [6].

Отже, право на позитивну самопрезентацію є комплексним міждисциплінарним феноменом, що перебуває на перетині психологічного та правового знання. Його нормативну основу в Україні утворюють конституційні гарантії гідності та честі, положення Цивільного кодексу України щодо особистих немайнових прав, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та Закон «Про захист персональних даних». Рівень правової захищеності особи безпосередньо впливає на формування її емоційно-ціннісного самоставлення, а отже — і на характер самопрезентаційної поведінки. Перспективним напрямом є розроблення психолого-правових моделей підтримки позитивного самоставлення особистості в умовах цифрового суспільства.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950, ратифікована Законом України від 17.07.1997 № 475/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
4. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>
5. Маркович Х. М., Смерик М. С. Право на честь, гідність та ділову репутацію як особисте немайнове право фізичної особи. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 2. С. 171–174. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2023/38.pdf
6. Захист персональних даних: правове регулювання та практичні аспекти : наук.-практ. посіб. Рада Європи, 2014. URL: <https://rm.coe.int/168059920c>